

PROUDHON (1809-1865)

La principal font d'inspiració de les idees llibertàries seria, a la primera meitat del segle XIX, l'obra del francès Pierre-Joseph Proudhon. El seu estil vibrant, els seus escrits, la seva defensa del cooperativisme i el mutualisme i la seva relació amb grups de treballadors van fer que una part del moviment obrer estigués fortament influït pel seu pensament.

*“Si hagués de contestar aquesta pregunta: què és l'esclavitud?, i respongués amb poques paraules: és l'assassinat, el meu pensament, per descomptat, seria entès. No necessitaria pas grans raonaments per demostrar que el dret de prendre a l'home el pensament, la voluntat, la personalitat, és un dret de vida i de mort, i que fer esclau un home és assassinar-lo. Per què, doncs, no puc contestar la pregunta: què és la propietat? dient concretament: **la propietat és un robatori**, sense tenir la certesa de no ser comprès, malgrat que aquesta afirmació no és altra cosa que una simple transformació de la primera?*”

[...]Jo crec que ni el treball, ni l'ocupació, ni la llei, no poden engendrar la propietat, ja que és un efecte sense causa.»

«La Declaració dels drets de l'home ha col·locat el de propietat entre els anomenats naturals i imprescriptibles, que són, per aquest ordre, els quatre següents: llibertat, igualtat, propietat i seguretat individual. [...] La llibertat és inviolable. Jo no puc vendre ni alienar la meua llibertat. Tot contracte, tota estipulació que tingui per objecte l'alienació o la suspensió de la llibertat és nul. La llibertat és la primera condició de l'estat de l'home; renunciar a la llibertat equivaldria a renunciar a la qualitat d'home. Com podria l'home sense llibertat fer els seus actes? De la mateixa manera, la igualtat davant de la llei no admet restricció ni excepció.»

Quanta diferència en la propietat! Cobejada per tothom, no està reconeguda per cap.»

En primer lloc, Proudhon ataca la idea segons la qual la propietat és un dret natural, és a dir, inherent a les persones. I mostra com és categorialment diferent dels altres drets enunciats a les famoses declaracions revolucionàries (la llibertat, la seguretat i la igualtat). A efecte, la propietat és potencial (no es pot exercir si prèviament no s'és amo d'alguna cosa). A més a més, l'existència de l'impost proporcional la desmenteix a la pràctica. D'altra banda, requereix ser fonamentada, cosa que no sol passar amb la llibertat i la igualtat. Proudhon intentarà mostrar que és impossible en sentit estricte (ho farà analitzant els fonaments en què aquesta institució diu recolzar-se).

La ocupació i el treball

Hi ha dos principis alternatius en què els defensors de la propietat pretenen fonamentar-la: l'ocupació i el treball. El primer és característic dels juristes; el segon, dels economistes.

Pel que fa als juristes pretenen derivar la propietat de la primera ocupació efectiva d'un bé, és a dir, volen fundar un dret en un fet. Però més enllà del problema lògic que aquest salt de «l'ésser» a «l'haver de ser» ser sempre implica, diu Proudhon que aquest principi només pot ser legítim si és recíproc i universal. En efecte, els defensors de l'ocupació com a font de propietat argumenten que és necessària per

a la vida i la llibertat. Però això és necessari per a tots els éssers humans, de totes les generacions, no només de les presents. Per tant, l'ocupació (necessària per a la vida i la llibertat) no pot engendrar un dret absolut i excloent (la propietat), sinó que hauria de ser permanentment re-formulada de manera igual per a tothom. Lluny d'originar la propietat, aleshores, el dret a l'ocupació la nega. D'aquí deriva Proudhon que la societat sempre ocupa abans que cada individu; per tant, cada ocupant individual no és res més que un usufructuari del primer, únic i constant ocupant que sempre és la societat en conjunt.

Davant la insuficiència del principi jurídic del primer ocupant, els defensors de la propietat es refugien a l'economia i argumenten que el origen de la propietat és el treball. Però novament Proudhon mostra que el treball no pot engendrar la propietat; com a màxim només podria fundar la propietat dels fruits del treball, però mai la propietat de la terra. Seria com pretendre la propietat d'un riu perquè vaig pescar un peix. «[...] *Aleshores la idea de propietat, tal com existeix a la societat capitalista, requereix alguna cosa més que la simple feina; i aquesta cosa més mai no és explicada ni pot ser fonamentada, ja que és el cru abús recolzat en la ficció i en la força de l'Estat.»*

La força col·lectiva

En efecte, suposant que el treball engendra la propietat, d'aquí es derivaria també la igualtat de propietat per a tothom, perquè la producció és sempre social. «[...] *El salari d'un obrer és \$1 per jornada;*

no obstant això un obrer en deu jornades mai no pot produir el que deu obrers en una sola jornada (penseu, per exemple, en l'edificació d'una casa). En tots dos casos el preu total que paga el capitalista per la feina és \$10, però en el segon cas, pel mateix preu s'està apropiant el plus-valor que sorgeix del treball associat, col·lectiu. Aquest exemple és extensible a tota producció, ja que tot producte és col·lectiu no només en relació amb els que contribueixen directament a la seva producció, sinó també en relació amb totes les generacions que ens van precedir: el desenvolupament tècnic actual és resultat de tot el coneixement històric adquirit. Novament, llavors, tota apropiació individual és un robatori a la societat, única veritable productora.»

Però això no ho és tot. A més a més, el consum és sempre anterior a la producció. L'home per produir primer necessita consumir; per tant allò que cadascú contribueix a produir és part de la retribució del que primer ja va consumir mentre no produïa. Així, cada individu sempre és deutor de la societat, i quan mor, mor en deute amb ella. Per tant, el treball no pot engendrar la propietat. Això és mera ficció recolzada en la força de l'Estat.

La propietat doncs, pretén fonamentar-se sobre el mateix dret a ocupar o igual dret a treballar. Tot i així, ambdues línies d'arguments, seguides conseqüentment, porten a la negació de la propietat, perquè propietat i igualtat són termes excloents. Per tant, la propietat és impossible.

El mutualisme

“El mutualisme és un sistema que es basa en les tendències associatives dels éssers humans per a aconseguir satisfer les seves necessitats a través de la cooperació voluntària i pacífica l'ajuda mútua i la solidaritat en un model on els productors intercanvien lliurement productes i serveis.”

“[...]La proposta social de Proudhon és el mutualisme, que garanteix el just intercanvi de serveis i productes. Aquest sistema escapa al comunisme i al capitalisme, constituint, segons la lògica de Proudhon, l'equilibri social entre el principi comunista (família-jerarquia) i l'individualista (societat-igualtat). Així, l'economia anarquista seria un sistema de reciprocitats creditícies, cooperativista, associacions lliures i ocasionals segons metes concretes, entre famílies que conserven sota lliure disposició els béns que posseeixen i produeixen.”[1]

La seva visió última és una societat en la qual l'economia està organitzada entorn del mercat lliure entre productors, i la producció està duta a terme per artesans i camperols autònoms, petites cooperatives de productors, empreses grans controlades pels treballadors i cooperatives de consumidors.

[1]Wikipedia.

[https://es.wikipedia.org/wiki/Mutualismo_\(teor%C3%ADa_econ%C3%B3mica\)](https://es.wikipedia.org/wiki/Mutualismo_(teor%C3%ADa_econ%C3%B3mica))

[2] Proudhon, 1840. Pierre-Joseph. ¿Qué es la propiedad? Orbis Editorial, 1983

D'Auria, A. 2007. *El anarquismo frente al derecho. Lecturas sobre Propiedad, Familia, Estado y Justicia. Buenos Aires, Libros de Anarres. 2007*